

Główne kierunki rozwoju polskiej edukacji

(propozycja Społecznego Towarzystwa Oświatowego)

1. Podstawowe zadania i cechy systemu edukacji

System edukacji powinien być prosty, uniwersalny i różnorodny, sprzyjający indywidualizacji programów, metod i poziomów kształcenia. Polska szkoła ma nie tylko uczyć, ale i wychowywać, dając każdemu uczniowi szansę sukcesu, szanując jego indywidualność, okazując mu pomoc w wypadku trudności bądź specyficznych potrzeb i otaczając staranną opieką dzieci szczególnie uzdolnione.

Na poszczególnych etapach edukacji szkoła powinna kształtować absolwenta, który wejdzie w życie jako człowiek:

- wrażliwy społecznie,
- dobrze wykształcony,
- o wysokiej kulturze osobistej,
- przygotowany do aktywności obywatelskiej.

Prosta struktura systemu powinna obejmować wszystkie typy szkół dostępne dla całości populacji dzieci i młodzieży. **Wolność i różnorodność** oznacza, że szkoły mogą być zarówno publiczne (prowadzone przez samorządy), jak i niepubliczne (prowadzone przez organizacje pozarządowe). W oświacie publicznej wskazane jest zmniejszenie centralizacji i wzmocnienie roli organu prowadzącego. Dyrektor szkoły publicznej, działający autonomicznie, powinien ze swej działalności rozliczać się przed samorządem, który finansuje kierowaną przez niego szkołę.

2. Podstawa programowa

Podstawa programowa powinna zostać opracowana na:

- **okres pierwszych 3 lat nauki uczniów** – jako opis treści i kompetencji odnoszący się do całej edukacji wczesnoszkolnej. W pierwszych trzech latach nauki rozwój dzieci jest zróżnicowany i daje się podsumować dopiero po upływie tego okresu; takie właśnie, obecnie obowiązujące rozwiązanie jest dobre co do zasady.
- **okres kolejnych 9 lat nauki uczniów** – jako jednoroczne opisy treści i kompetencji odnoszące się do poszczególnych lat nauki. Opisy pożądanych rezultatów dotyczące każdego roku stwarzają możliwość unifikacji podstawowych osiągnięć uczniów.

3. Programy nauczania

Należy opracować na nowo listę przedmiotów szkolnych dla poszczególnych lat nauki, nadając priorytet nauce: języka polskiego i języków obcych, matematyki i historii oraz zajęciom sportowym. Uwzględnianie innych przedmiotów w kolejnych latach szkolnych powinno być adekwatne do wieku i dojrzałości społecznej uczniów; powinno obejmować przedmioty z następujących grup tematycznych:

- I. Grupa artystyczna (np. muzyka, plastyka, teatr, taniec, historia sztuki, WOK)
- II. Grupa techniczna (np. technika, informatyka)
- III. Grupa przyrodnicza (np. biologia, chemia, fizyka, geografia)
- IV. Grupa społeczna (np. WOS, filozofia, socjologia, psychologia)
- V. Grupa ekonomiczna (np. przedsiębiorczość, zarządzanie, komunikacja, promocja)

W liceum ogólnokształcącym należałoby wprowadzić poziomy nauczania w ramach jednej klasy: uczeń powinien mieć możliwość wyboru przedmiotu na poziomie A (niskim), B (średnim), C (wysokim) – w zależności od swoich potrzeb i posiadanych kompetencji.

Decyzje dotyczące wyboru przedmiotów i proporcji liczby godzin powinny uwzględniać wymagania rynku pracy, tak by absolwenci szkół mieli jak największe szanse na zatrudnienie. Chodzi nie tylko o wnioski z analizy potrzeb krajowej gospodarki, ale przede wszystkim o edukację dającą podstawy do umiejętnego dokończenia się, otwartość na nowe treści, wiedzę i rozwój.

4. Metody nauczania

Autonomia dla nauczycieli oraz szkoły daje przestrzeń do wprowadzania innowacji i programów autorskich, które pozwalają uwzględniać zróżnicowane potrzeby i zainteresowania uczniów. Należy położyć nacisk na **pracę projektową** uczniów, **współpracę w grupie**, wykorzystywanie nowych technologii oraz **zajęcia laboratoryjne i praktyczne**. Niezbędne jest wprowadzanie innowacyjnych programów nauczania wykorzystujących takie właśnie metody i formy. Zwracamy uwagę na praktykowany w szkołach STO program INTERBLOK (najlepszy projekt edukacyjny finansowany ze środków UE w 2014 roku).

Zgodnie ze swoją misją szkoła powinna wykorzystywać także okresy przerw w nauce jako czas na **edukację w formach pozalekcyjnych**, takich jak turystyka krajoznawcza, zwiedzanie ciekawych miejsc i miejscowości, zajęcia sportowe (oferta skierowana przede wszystkim do uczniów, którzy nie wyjeżdżają na wakacje). Wynagrodzenie dla nauczycieli za te dodatkowe zajęcia powinno być uwzględnione w subwencji oświatowej.

5. Podręczniki w otwartej formule – narzędzia pracy ucznia, nauczyciela, szkoły

Nowe podręczniki powinny być bezpłatne, dostępne w formie elektronicznej w ramach platformy edukacyjnej. Koncepcja takich podręczników ma polegać na kompletowaniu i udostępnianiu uczniom materiałów edukacyjnych rozproszonych w sieci.

Podręczniki powinny zawierać tematy/zagadnienia składające się na podstawę programową, opisane w artykułach, każdy w kilku wersjach (1 - dla ucznia zdolnego; 2 - standardowa; 3 - dla ucznia z trudnościami w nauce), z możliwością dołączania kolejnych artykułów tematycznych w części nierecenzowanej (np. artykułów napisanych przez kreatywnych nauczycieli).

Podręczniki powinny zawierać linki do materiałów multimedialnych (filmy, prezentacje, zdjęcia, symulacje, programy, zadania, materiały e-learningowe itp.). Należy wykorzystać zasoby będące w posiadaniu MEN (Scholaris), materiały wypracowane w projektach UE, materiały z zasobów narodowych, np. IPN, TVP, a ponadto wzbogacić podręczniki o oryginalne materiały instytucji naukowych, jak np. uniwersytety, NASA, CERN; w tym celu będzie potrzebne podpisanie przez MEN stosownych porozumień.

Nad podręcznikami powinien nieprzerwanie czuwać zespół wydawców, dbający o dobór treści i aktualność powiązań ze źródłami materiałów multimedialnych. Treść powinna być corocznie wzbogacana o nowe zasoby, wyłonione w drodze konkursu.

Podręczniki powinny być opracowane w taki sposób, aby można było z nich korzystać, używając urządzeń typu smartfony, tablety itp., w powiązaniu z popularnymi portalami, typu youtube, fb. Należy zainwestować w nowoczesną grafikę podręczników, zrywając z infantylnymi wzorami grafiki szkolnej.

6. Kształtowanie kapitału społecznego

Oprócz podstawy programowej niezbędnym elementem współczesnej edukacji są **kompetencje społeczne** uczniów. Dzięki nim przyszli absolwenci będą należeć do grona świadomych uczestników życia społecznego oraz będą umieli przez całe życie dbać o własny rozwój. Wychowanie powinno obejmować:

- kształtowanie wrażliwości społecznej (wychodzenie naprzeciw potrzebom innych);
- docenienie indywidualnych predyspozycji i kompetencji;
- praktykowanie pracy zespołowej i zwiększanie umiejętności w tym zakresie;
- rozumienie i akceptowanie konieczności uczenia się przez całe życie;
- wpajanie zasad zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.

Obowiązkiem szkoły jest **wyrównywanie szans** uczniów, dokonujące się dzięki wychodzeniu naprzeciw ich indywidualnym potrzebom i udzielaniu systemowej pomocy, gdy napotyka ją oni trudności w nauce i komunikacji społecznej. Potrzebne są na to dodatkowe środki.

Budowanie kapitału społecznego to także **wpływ, jaki szkoła wywiera na całe swoje środowisko**. Dlatego należy wzmacniać rolę rodziców w szkole, a nauczycieli włączać w procesy decyzyjne i umożliwiać im faktyczną współodpowiedzialność za szkołę.

7. Kształcenie i doskonalenie nauczycieli

System przygotowania pedagogicznego nauczycieli powinien polegać na odbywaniu rocznych praktyk w szkołach w ramach programu studiów; powinien w większym stopniu obejmować wiedzę z zakresu psychologii. Certyfikaty kwalifikacji pedagogicznych muszą być nadawane wyłącznie przez uczelnie wyższe.

Nauczycieli pracujących z uczniami na poziomie edukacji wczesnoszkolnej i podstawowej powinna cechować przede wszystkim wszechstronność przygotowania. W wypadku nauczycieli przedmiotu bądź zawodu na poziomie liceum i technikum większy nacisk należy położyć na wysokie kompetencje w swojej dziedzinie i zróżnicowane doświadczenia pozaszkolne.

Ważne jest wykorzystanie pasji pedagogicznej wybitnych specjalistów w konkretnych dziedzinach. Ich udział w edukacji jest korzystny zarówno dla uczniów, jaki i dla innych nauczycieli. Należy stworzyć szkołom warunki do angażowania takich osób.

Zarówno szkoły, jak i ich organy prowadzące oraz kuratoria oświaty powinny nieustająco dbać o podnoszenie kwalifikacji nauczycieli. Nauczycielski awans zawodowy powinien zostać wzbogacony o możliwość zdobywania dwóch stopni specjalizacji nauczyciela dyplomowanego.

8. Rzetelny system egzaminacyjny

Podstawową cechą egzaminów szkolnych powinna być ich rzetelność, budująca **zaufanie do kompetencji egzaminatorów i trafności ich ocen**. Należy dążyć do porównywalności wyników uczniów z poszczególnych lat, regionów, szkół; szczególnie egzamin maturalny powinien zagwarantować porównywalność wyników uzyskiwanych przez maturzystów z poszczególnych przedmiotów w różnych latach.

Egzaminy powinny odbywać się po zakończeniu zajęć dydaktycznych w danym roku szkolnym, tak by ich przeprowadzanie nie zakłócało pracy klas programowo niższych. Należy pamiętać, że egzaminy pełnią ważną funkcję diagnostyczną nie tylko dla ucznia, ale i dla szkoły.

Forma egzaminów wymaga zmiany:

- należy odejść od testów na rzecz zadań otwartych, skłaniających uczniów do rozwiązywania problemów (i to niekoniecznie w jeden możliwy sposób);

- każda pisemna praca egzaminacyjna powinna być sprawdzona przez co najmniej dwóch egzaminatorów, a w razie niezgodności oceny – przez komisję weryfikującą wynik;
- należy odstąpić od wykonywania nagrań wideo egzaminów pisemnych osób niepełnosprawnych (gdy takiej osobie przy pisaniu pomaga asystent), jeśli nie dokonuje się takich nagrań w odniesieniu do wszystkich osób egzaminowanych.

9. Postępowanie względem uczniów zdolnych

Jest to kwestia, na którą trzeba zwrócić szczególną uwagę. Badania PISA pokazują, że polski system edukacyjny nie sprawdza się w pracy z najzdolniejszymi uczniami, a ich liczba systematycznie spada. Podstawa programowa przedmiotów nauczanych w liceum nie zaspokaja potrzeb i ambicji uczniów zdolnych. Konieczne działania w tym zakresie:

- umożliwienie zdolnym licealistom nauki większej liczby przedmiotów rozszerzonych (obecnie przewiduje się od 2 do 4);
- wprowadzenie poziomów nauczania w ramach jednej klasy liceum ogólnokształcącego, co sprawi, że uczniowie zdolni, wybierając poziom C, będą uatrakcyjnić własną naukę i mobilizować innych;
- stopniowe podnoszenie wymagań w toku nauki, tak aby u jak największej liczby uczniów rozbudzać zainteresowania i odkrywać talenty;
- zwiększenie udziału uczniów zarówno w konkursach wojewódzkich w gimnazjach, jak i w olimpiadach licealnych przy dostosowaniu poziomu konkursów do możliwości ok. 10% uczniów (tj. poziom wykraczający poza podstawę programową, ale niezniechęcający);
- przeznaczenie dodatkowych środków na stypendia państwowe dla uczniów zdolnych, co pozwoli mniej zamożnym podjąć naukę w najlepszych szkołach w Polsce bądź za granicą.

10. Szkoła jako ośrodek życia społecznego

Podmiotowość rodziców/opiekunów na forum szkoły powinna być wzmacniana; ich rola ma polegać na rzeczywistym partnerstwie w zarządzaniu szkołą. Tak rozumianej roli rodziców nie można jednak narzucić arbitralnie, można natomiast dojść do niej poprzez współpracę w różnych zakresach funkcjonowania szkoły, jak np.:

- prowadzenie zajęć eksperckich (np. przedsiębiorczość, wychowanie prozdrowotne);
- wspieranie organizacyjne szkoły (organizacja wycieczek, imprez, wymiany zagranicznej);
- pozyskiwanie funduszy (gminnych, unijnych, sponsorskich) dla szkoły i na rozwijanie aktywności społecznej;
- pomoc w prowadzeniu lub prowadzenie szkolnych klubów sportowych;
- współpraca z władzami oświatowymi, samorządem, organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami działającymi na rzecz danej społeczności;
- nadawanie odpowiedniej rangi społecznej i oprawy medialnej wydarzeniom szkolnym (uroczystości i jubileusze);
- pomoc dla rodzin potrzebujących (komisje stypendialne, zespoły wsparcia itp.).

W imieniu Zarządu Głównego STO i Rady Programowej STO

Zygmunt Puchalski

Prezes Społecznego Towarzystwa Oświatowego